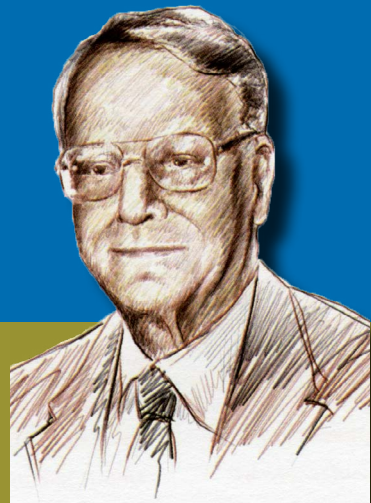

Honoris CAUSA

Universitat de Lleida

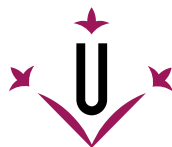

Marc Richelle

HONORIS CAUSA

INVESTIDURA COM A DOCTOR
HONORIS CAUSA DEL SENYOR

MARC RICHELLE

Universitat de Lleida

Recull de les intervencions i lliçons pronunciades en l'acte d'investidura com a doctor *Honoris Causa* de la Universitat de Lleida del senyor Marc Richelle, que es va fer a la Sala d'Actes del Campus del Rectorat, el dia 10 de desembre de 1998.

© Edicions de la Universitat de Lleida, 2018

Disseny i maquetació: cat & cas / Edicions i Publicacions de la UdL

Fotografia de portada: Servei de Reproducció d'Imatge de la UdL

Per a més informació, visiteu la web de la Universitat de Lleida

ÍNDEX

Laudatio

Dr. Darío Villanueva Prieto 6

Acte de doctorat Honoris Causa

Sr. Marc Richelle 12

Discurs de cloenda

Dr. Jaume Porta Casanellas 16

LAUDATIO

DR. DARÍO VILLANUEVA PRIETO

Rector Magnífic de la Universitat de Lleida, excel·lentíssimes i il·lustríssimes autoritats acadèmiques i civils, Claustre de la Universitat de Lleida, senyores i senyors.

Si la meva informació no és errònia, el primer treball acadèmic que el professor Marc Richelle va publicar el 1952 —quan tenia vint-i-dos anys—, a la *Revue des Longues Vivantes*, va ser un estudi sobre *El desdichado*, de Gérard de Nerval.

Tanmateix, no crec que aquesta coincidència entre els interessos intel·lectuals del jove Richelle i els meus propis com a filòleg i catedràtic de Teoria de la Literatura sigui la que hagi fet que el meu col·lega i estimat amic el rector Porta i Casanella m'hagi encomanat d'actuar com a padrí en el doctorat honoris causa de l'il·lustre psicòleg belga, sinó una altra motivació que de seguida exposaré.

Marc Richelle és actualment professor emèrit de la Universitat de Lieja, en la qual va ocupar durant trenta anys la càtedra de Psicologia Experimental de la Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació. Després de graduar-se en filosofia i lletres per aquesta universitat, va obtenir el mestratge en psicologia a Ginebra. Allí, va començar la seva activitat com a professor assistent i va iniciar la seva investigació, dirigida pel professor André Rey, sobre els nens jueus d'origen nord-africà emigrats a Israel, que va tenir continuïtat en altres projectes belgues portats a terme a Katanqa. Al mateix temps, es doctorava en psicologia per la universitat de la seva primera procedència i era admès com a *honorary fellow* al Departament de Psicologia Experimental de Harvard.

Abans del present doctorat honoris causa per la Universitat de Lleida, Marc Richelle va rebre el mateix grau acadèmic de les universitats de Lille III - Charles de Gaulle, Ginebra, Coimbra i Lisboa, com també la medalla d'or de la Universitat Masaryk de Brno, la Chaire Francqui de Louvain i el premi quinquennal Ernest John Solvay, el més eminent per als científics que es concedeix a Bèlgica, a l'Acadèmia Reial de la qual pertany des del

1995. Marc Richelle ha estat, a més, visitant o conferenciant en universitats de França, Anglaterra, Gal·les, Suïssa, Hongria, Alemanya, Portugal, Txèquia, Polònia, Itàlia, Mèxic i el Canadà, com també a Catalunya, Galícia, Andalusia, Madrid o València. És membre d'una dotzena d'associacions científiques, entre elles la Belgian Psychological Society i l'Association de Psychologie Scientifique de Langue Française, les quals ha presidit. Ha representat el seu país en diversos programes internacionals i durant nou anys, des del 1988, va ser el coordinador principal de la xarxa Erasmus de psicologia, en la qual s'integraven divuit universitats de dotze països diferents.

Entre 1965 i 1998 va participar en més de cent vint congressos internacionals de la seva especialitat i les seves publicacions superen les dues-centes, des de l'esmentat anàlisi textual sobre Gérard de Nerval fins als seus articles «Conscience» en el *Vocabulaire de sciences cognitives*, que acaba d'editar Presses Universitaires de France. Aquí només esmentaré, a tall d'exemple, els llibres traduïts, entre altres llengües, al castellà: *Los psicólogos, ¿para qué?* (Salamanca, 1973), *La adquisición del lenguaje* (Barcelona, 1975), *Manual de psicología. Introducción a la psicología científica* (Barcelona, 1979) redactat junt amb el professor Droz, i *Skinner o el peligro behaviorista* (Barcelona, 1981), títol que no significa que Richelle s'oposi al gran mestre del conductisme. En aquest sentit, Richelle va publicar posteriorment un llibre que va tenir molt èxit, amb edicions el 1993 i el 1995, titulat *B. F. Skinner, A Reappraisal*.

Així doncs, no hi ha dubte que el meu paper de padrí en aquest solemne acte de la Universitat de Lleida, que contribueix a commemorar el setè centenari del seu Estudi General, no té res a veure amb la meva inexistent autoritat científica en el camp en el qual el professor Marc Richelle ha destacat tant, fins a situar-se a la primera fila de la psicologia europea. Tot i això, m'interessen —i molt— diversos temes que ell ha estudiat, com els aspectes psicològics de l'aculturació, la revolució dels neurofàrmacs, l'adquisició del llenguatge, la influència del temps en la conducta animal o el behaviorisme (un capítol de la meua tesi de doctorat va versar sobre la influència del behaviorisme en la literatura, que Skinner mateix va conrear com a novel·lista). El mateix es pot dir de l'obra no estrictament psicològica de Marc Richelle, que destaca com a assagista fi i rigorós

que tracta de temes com ara l'espiritualisme i el materialisme, la defensa de les ciències humanes o la identitat europea en la seva perspectiva històrica.

A aquest punt volia arribar la meua *laudatio*: la dimensió d'universitari europeu militant que tant admiro en Marc Richelle, que hem vist ja pilotar com a pioner la xarxa Erasmus de psicologia. Perquè al professor Richelle es deu, en gran manera, la construcció en un temps rècord del grup universitari europeu més extens, que va néixer a Santiago de Compostel·la fa poc més de quatre anys i al qual la Universitat de Lleida pertany com un dels membres més antics.

Després de formar part de la comissió executiva interina que es va reunir a Gottingen el 1993 i a la Universitat Jaume I el 1994, Marc Richelle va ser escollit president del Grup Compostel·la el 1995, càrrec que actualment continua exercint, quan la nostra xarxa ha assolit la seva maduresa amb les assemblees successives de Lieja, Santiago de Compostel·la, Londres i Brno que, l'any que ve, tindran continuïtat precisament a la Universitat de Lleida.

Marc Richelle, que ha acreditat la seva gran sensibilitat com a intel·lectual i acadèmic cap a altres cultures no europees, és un exemple viu de com l'Europa de les universitats està en marxa i la prova que, mentre existeixin homes i dones del seu tarannà, aquesta raonable utopia convertida en projecte que és la unitat europea no desapareixerà.

Els qui no desitgen aquesta unitat europea, o simplement la neguen, solen resumir la seva enemistat i el seu escepticisme en una frase esgrimida com a lema lapidari o irrefutable, que no necessita més explicacions: «l'Europa dels mercaders». L'última manifestació del que dic és molt recent: en el transcurs de la Segona Trobada Internacional d'Escriptors, que es va fer a Berlín el passat cap de setmana, el filòsof gal André Glucksmann va rebutjar aquesta hipòtesi adduint que es tracta d'un pur concepte econòmic i que – cito textualment a partir dels resums de premsa – «Santa Claus no existeix i a Europa li passa el mateix».

Amb això es reitera que la comunitat europea va néixer com un mercat i no deixarà mai de ser-ho, ja que l'única realitat amb prou força per articular-la són els diners, molt més poderosos que les idees, la cultura i el sentit mateix de la història. A més a més,

s'esgrimeix que, en aquests àmbits no monetaris, les diferències entre els estats i les nacions són insuperables, de manera que només els ingenus són —som— capaços de creure en el futur d'una Europa unida.

Marc Richelle és dels que no es resignen que això sigui inexorablement així, ja que ell creu —i el seu ingent treball intel·lectual ho demostra bé— que el pensament té un poder vertebrador de magnituds incalculables. No hi haurà res de nou en aquesta actitud, ja que des dels anys quaranta els pioners de les primitives "unitats funcionals" comunitàries —Monnet, Schuman, Spaak...— van alimentar amb carbó i amb acer un somni que va tenir una transcendència política insospitada. Abans d'ells, un il·lustre paisà meu, Salvador de Madariaga, anhelava també el naixement d'una *Zoll-Union*, d'un espai de lliure canvi que, com el cavall de Troia, amagués al seu si la renovada identitat comuna, cultural i política.

Allò que a l'Europa destrossada per dues guerres mundials era un somni, avui dia ja no és simplement això. I, en aquest ampli moviment, cal destacar el gran repte que representen els balbuceigs d'un possible sistema universitari comú. Sota la direcció de Marc Richelle, les més de vuitanta universitats que pertanyen al Grup Compostel·la estan ocupant un lloc d'avantguarda en aquest moviment, ja previst fa un quart de segle per un altre gran europeista, el suís Denis de Rougemont, quan establia l'equació següent: si l'Europa de la cultura de corrents continentals que partien de focus locals, com van ser a l'edat mitjana justament universitats com Bolonya, Oxford, Salamanca, Coïmbra, Cracòvia o Lleida, l'Europa política serà al seu dia una federació igualment continental que neixi de les nacionalitats i les regions.

Altres figures intel·lectuals destacades no van deixar de percebre que aquesta funció de les universitats no tenia per què ser un mer vestigi d'un passat llunyà, quan la unitat dels sabers i la pervivència de la llatinitat garantia un vincle aviat deteriorat. Així, per exemple, el premi Nobel nord-americà naturalitzat anglès, T. S. Elliot, en la seva teoria sobre la definició de la cultura, inclou la proposta que les universitats europees no haurien de ser institucions purament nacionals, encara que les nacions les acollissin i les financessin, sinó que haurien de tenir idees comunes i contreure obligacions les unes amb les altres. Molt més recentment, Jürgen Habermas proclamava també la necessitat

de configurar a Europa una mentalitat cultural i una opinió pública comuna, tasca en la qual no se'ns amaga el paper determinant que les universitats puguin tenir.

No conec ningú que superi Marc Richelle en allò que es refereix a l'esforç per dotar amb màxima operativitat pràctica totes aquestes conviccions, que ell professa al servei d'una Europa sense fronteres. Una Europa que es retrobi amb ella mateixa al deixant d'una identitat solidària basada en les peculiaritats inesgotables dels seus pobles.

ACTE DE DOCTORAT *HONORIS CAUSA*

SR. MARC RICHELLE

Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Rector.

No hauria pogut preveure, fa set anys, durant una aturada molt breu a la vostra ciutat, quan anava camí cap a Madrid a Barcelona, que se'm presentaria una nova ocasió per visitar-la avui. Una ocasió excepcional perquè s'inscriu dins del marc de la celebració del setè centenari de la creació del col·legi medieval del qual la vostra universitat assegura la perennitat, i encara més excepcional a causa de la vostra invitació. És per mi un gran honor ser acollit a la vostra alma mater i ser l'objecte de la que, de ben segur, és la distinció més afalagadora que pot rebre un universitari. Us ho agraeixo, i ho agraeixo també als companys que me n'han jutjat digne.

No em pertoca a mi considerar els mèrits. La descripció que n'ha fet el meu padri en aquest cas, l'Excel·lentíssim i Magnífic Rector de la Universidad de Santiago de Compostela, és, sens dubte, extremadament generosa. Si he aportat una modesta contribució a la disciplina a la qual vaig decidir dedicar-me, ja fa mig segle, és sens dubte gràcies a un seguit de circumstàncies i esdeveniments que em van estimular i que em van proporcionar els mitjans. Entre aquestes circumstàncies, situo en primer lloc el fet d'haver-me trobat amb uns mestres excepcionals, que a la vegada em van ensenyar l'exigència del rigor i la llibertat de l'aventura intel·lectual. Si ens hagués de preocupar quelcom de l'efecte pervers que possibilita el recurs fascinant de les tècniques de comunicació a distància en els universitaris d'avui en dia, això seria el risc de perdre les ocasions de trobada directa amb els professors.

No menys important i decisiu és per nosaltres el retrobament amb els estudiants: ells tenen un paper irremplaçable en el manteniment de la curiositat i en el replantejament dels coneixements adquirits. Permeteu-me aprofitar l'avinentsa per agrair-los-ho. Una part de l'honor que se m'atorga els pertoca a ells.

Finalment, tinc un deute inestimable envers tots els companys, de totes les disciplines, trobats en el transcurs de la meua carrera i en els contextos més diversos: congressos científics, comissions, societats científiques, etc., i particularment els companys estrangers, amb qui el contacte constitueix sempre un refrescament intel·lectual, una mena de ventilació sense la qual l'ànima —si més no, la meua ànima— no hauria pogut respirar.

Voldria tornar ara a una altra raó per la qual la invitació que m'heu fet em colpeix molt especialment. Entre aquests retrobaments internacionals que he anat alimentant des de l'època d'estudiant, els realitzats amb els companys de la Península ocupen un lloc privilegiat.

Potser perquè són relativament recents —es remunten a penes a un quart de segle— i, de ben segur, perquè van acompanyats d'una calorosa amistat.

Aquests retrobaments van començar a Catalunya i s'hi van limitar durant uns quants anys. És, doncs, amb emoció que em trobo avui en terres catalanes, establint aquí nous lligams.

Finalment, permeteu-me comentar breument un tercer motiu de satisfacció personal per la cerimònia d'aquest dia. He tingut l'honor de ser presentat en la investidura de doctor honoris causa, no per un representant de la meua disciplina, com és el costum, sinó pel rector d'una universitat germana de la vostra, de l'altre extrem d'Espanya. El fet que el rector Villanueva pertanyi a una altra disciplina científica coincideix plenament amb el meu esperit inveterat de pluridisciplinarietat (confesso que tinc la impressió d'haver après més, en el decurs de la meua carrera, dels físics, els biòlegs, els lingüistes i els filòsofs que dels meus companys psicòlegs, i ja em perdonaran!). El fet que pertanyi al camp de les lletres em porta a la primera orientació dels meus estudis, que de vegades sento haver deixat per la psicologia, renunciant així a la descoberta de tants personatges de novel·les per inclinar-me finalment pel comportament de les rates de laboratori. Que representi, amb el dinamisme de la seua universitat, la voluntat, que compartim, de desenvolupar la vocació europea i institucional d'ensenyament superior, em fa pensar que els esforços que he realitzat en aquesta direcció no han estat en va.

Com el treball científic, el treball d'obertura de les universitats i dels estudiants a una dimensió internacional és una obra col·lectiva, en la qual les contribucions individuals són tan sols fragments d'un projecte lent de realitzar i mai no acabat. En aquesta Universitat de Lleida, d'arrels tan antigues, és oportú evocar la paradoxa de la situació actual de les universitats i els esforços deliberats per promoure aquesta dimensió europea: de fet, en certa manera, el que estem intentant retrobar és la dinàmica de les universitats medievals, en què no es necessitaven programes Erasmus o els actuals Sòcrates per tal d'assegurar la mobilitat dels professors i dels estudiants. Per tots aquells que confien en el futur d'Europa i del món, l'obertura de les universitats als intercanvis internacionals és crucial, no solament per al progrés del coneixement, sinó també per a la preparació dels ciutadans en la presa de responsabilitats en una societat multicultural que troba la via de la integració sense sacrificar-ne en absolut la diversitat. Aquesta diversitat fa la riquesa de la cultura europea. Té les arrels en el nostre passat. Preservar-la és mantenir o restablir els lligams amb el nostre passat, a fi d'alimentar-ne el present i el futur. Aquest és el sentit de les celebracions d'aniversaris com la del setè centenari de la vostra universitat, a la qual he tingut l'honor d'haver estat convidat. Desitjo a aquesta institució, senyor rector, un futur encara més durador que el seu prestigiós passat, i formulo el desig que, en un futur pròxim, tingui un paper cada vegada més ferm en el projecte que tant ens interessa d'una universitat europea rica en diversitat i oberta a altres cultures.

DISCURS DE CLOENDA

DR. JAUME PORTA CASANELLAS

Excel·lentíssim i Il·lustríssim Monsieur le Professeur Marc Richelle, Excel·lentíssim i Il·lustríssim Herr Professor Peter Ulmer.

Voldria destacar en primer lloc que la investidura honoris causa s'ha fet coincidir amb la data del 50è aniversari de la Declaració dels Drets Humans per explicitar el nostre posicionament institucional.

Una investidura d'un doctorat honoris causa, màxima distinció que atorga la universitat per decisió de la seua Junta de Govern, implica que persones rellevants entrin a formar part del Claustre de Doctors i Doctores de la Universitat. Un acte com aquest va més enllà d'una mera litúrgia, que es podria considerar ancorada en el passat. Ans al contrari, mirem al futur. És per això que voldria ressaltar la simbologia de l'acte d'avui i les seues implicacions amb vista de futur de la Universitat de Lleida.

La investidura d'un doctorat honoris causa, a més de ser una distinció envers unes persones, constitueix alhora un enriquiment per a la universitat que les acull. El rector, en demanar jurament o promesa als nous doctors, els invita a acceptar de bon grat el compromís de contribuir al desenvolupament i al progrés intel·lectual de la Universitat de Lleida quan se'ls ho demani. Aquest compromís significa que la nostra Universitat podrà comptar d'ara endavant amb aquestes persones, com a consellers amics. És la nostra responsabilitat com a universitaris i universitàries no malbaratar aquest valor i saber aprofitar en el futur la relació que avui segellem amb aquestes persones i això és el que estem fent.

El doctorat honoris causa constitueix una tradició de les universitats europees que, en la nostra opinió, calia restituir a la nostra Universitat, que és el que estem fent, aprofitant el marc de la Commemoració del 700 aniversari.

Tenir en compte aquesta tradició universitària no s'ha de contraposar amb la necessitat de pensar de forma permanent sobre el futur de la institució universitària, com a tasca indefugible.

En aquest mirar enrere per seguir avançant, veiem que tradicionalment, com afirma l'Informe Hans van Ginkel, publicat per la CRE l'any 1997, les universitats europees han estat sempre conglomerats d'unitats i d'individus molt autònoms, la qual cosa ha comportat que la identitat col·lectiva de la institució hagi estat sempre més aviat difusa. L'informe afirma igualment que les estratègies clàssiques de les universitats amb relació als seus respectius entorns ja no són adequades. En el moment actual es comença a intuir que la universitat, com a suma d'individualitats haurà d'anar evolucionant vers una institució que formuli uns objectius institucionals comuns. És als mateixos universitaris i universitàries a qui correspon engegar el procés de discussió que ha de conduir a aquesta explicitació d'objectius amb una visió col·lectiva.

En el llibre *La universidad en el cambio de siglo*, un conjunt d'universitaris i universitàries ens conviden a implicar-nos en aquest debat. Dificilment les solucions ens vindran des de fora.

Edgar Mori, en preguntar-se si la universitat ha d'adaptar-se a la societat o la societat ha d'adaptar-se a la universitat, afirma que hi ha complementarietat entre les dues missions. La universitat ha d'inocular en la societat una cultura que depassa la immediatesa; ha de defensar, il·lustrar i promoure a la ciutadania l'autonomia de la consciència, la problematització, la primacia de la veritat sobre la utilitat.

És en aquest marc de crisi en què es troba la universitat actual quan es fa més necessari enriquir-la intel·lectualment. La incorporació de personalitats com els professors Marc Richelle i Peter Ulmer, va en aquesta direcció.

No repetiré els mèrits expressats en la laudatio que ha exposat el doctor Darío Villanueva referent al doctor Marc Richelle, ni els destacats pel doctor Santiago Espiu, en relació al doctor Peter Ulmer, però sí que voldria destacar el simbolisme en l'elecció d'aquestes dues personalitats rellevants.

Pel que fa al doctor Marc Richelle, a més de la seua trajectòria acadèmica, vull remarcar el fet que hagi estat escollit per presidir una de les xarxes més importants d'universitats d'Europa, nascuda a Santiago de Compostel·la i per això coneguda com a Grup Compostel·la, que aplega a més de vuitanta universitats. És aquesta dimensió d'universitari europeu el que més voldria destacar.

Pel que fa al professor Peter Ulmer, a més de reconèixer la seua vàlua científica, en la seua persona volem rendir tribut a l'aportació alemanya a la modernització de la universitat a principis del segle XIX, per part de Wilhem von Humbolt, savi, pensador, filòleg, crític, poeta, polític i fundador de la Universitat de Berlín, que actualment porta el seu nom.

Els professors Marc Richelle i Peter Ulmer han viatjat a Catalunya, com ho feu Humboldt el març de l'any 1800, i ho va fer, al final del mes de febrer del 1923, un altre representant destacat de la ciència alemanya, Albert Einstein.

Esperem que tinguin ocasió de descobrir els encisos de Catalunya i puguin reafirmar les paraules de Wilhem von Humboldt en escriure al seu amic Goethe: "En aquestes contrades es pot gaudir de la netedat, l'elegància i tot de les poblacions i de les masies, que respiren de debò alegria i benestar. Un país on la natura ha estat realment pròdiga".

Nosaltres intentem descobrir la passió pel coneixement d'aquests homes, Wilhem von Humboldt, Albert Einstein, Marc Richelle, Peter Ulmer; la seua passió cap a les arts, cap a les ciències, cap als coneixements. La seua trajectòria ens ha de servir de guia, ha de ser per a nosaltres un referent i un estímul per a la Universitat de Lleida.

Sigueu benvingut, professor Marc Richelle.

Sigueu benvingut, doctor Peter Ulmer.

Universitat de Lleida